

הלכות תלמוד תורה פרק ו (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור: רמב"ם הלכות תלמוד תורה, פרק ו' – כבוד תלמידי חכמים

הלכה א – מצוה להדר פני כל תלמיד חכם

דברי הרמב"ם: "כל תלמיד חכם מצוה להדרו אף על פי שאינו רבו, שנאמר 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן'."

פשוט: כל תלמיד חכם, אפילו אינו רב, יש מצוה לכבדו, על פי הפסוק "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן."

חידושים וביאורים:

1. **המושג "תלמיד חכם":** מדוע קוראים לאדם כזה "תלמיד חכם" ולא "חכם" סתם? יש מספר "חכמים" שנמצאים ברמה גבוהה מאוד, ו"תלמידי חכמים" הם אלו שלומדים תמיד מהחכמים. אם לאדם יש רב מובהק, כל אחד הוא "תלמיד של חכם". המונח אינו מתייחס דווקא לחכם עצמו, אלא לאלו שלומדים מחכמה.

2. **"זקן" – "זה קנה חכמה":** חז"ל דרשו ש"זקן" הוא ראשי תיבות של "זה קנה" – מי שקנה חכמה. זה לא רחוק מהפשט, שכן "זקן" בתנ"ך מתייחס לעתים קרובות למנהיג/זקן (כמו "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"), ולא דווקא לאדם זקן. בדרך כלל הזקנים הם תלמידי החכמים שהיה להם זמן ללמוד ולהיות מנהיגים.

3. **גם זקן בשנים יש לו "קניין חכמה":** הגמרא אומרת שהסיבה שמכבדים זקן בשנים היא גם משום שיש לו במהלך חייו "כמה הרפתקאי" – ניסיון חיים רב, ובכך קנה משהו. **תמיד קניין החכמה הוא הסיבה לכבוד, אפילו אצל זקן בשנים.**

4. **מקור הפסוק – פרק ה' לעומת פרק ו':** בספר המצוות ובמניין המצוות מביא הרמב"ם את הפסוק "מפני שיבה תקום" כמקור לכל מצוות כבוד רבו גם כן. מעניין שהרמב"ם מביא את הפסוק רק כאן בפרק ו' ולא בתחילת פרק ה' (כבוד רבו). בספר המצוות נראה שבעצם המצוה היא "מפני שיבה תקום" (כבוד כל חכם), ויש חיוב נוסף על רבך. אבל כאן במשנה תורה נראה להיפך – העיקר הוא כבוד רבו (פרק ה'), ואחר כך גם כבוד חכמים אחרים (פרק ו').

5. **ההבדל בין כבוד רבו וכבוד חכם:** אצל רב מובהק יש הרבה יותר – "כאילו מראה פני השכינה", הוא בא לפני האב, עם כל פרטי הכבוד. אצל חכם סתם העיקר הוא קימה פורמלית – עומדים כדי להראות שהוא מרומם מהעם. אף שלומדים את שניהם מאותו פסוק, אבל מדין הגמרא הלכות כבוד רבו הרבה יותר מחמירות עם הרבה יותר תנאים.

הלכה א (המשך) – שיעור הקימה לפני חכם

דברי הרמב"ם: "אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם אלא כשיקרב ממנו בארבע אמות, עד שיעבור כנגד פניו."

פשוט: צריך לעמוד לפני חכם רק כשהוא מתקרב לארבע אמות, ונשארים עומדים עד שהוא עובר.

חידושים:

אצל רב מובהק עומדים משרואים אותו – "מלא עיניו" – ונשארים עומדים עד שלא רואים את קומתו. אצל חכם סתם השיעור הרבה יותר קטן: רק

מארבע אמות, ורק עד שהוא עובר. זה מראה את ההבדל ברמות הכבוד. הלשון "אין עומד מלפניו עד שיגיע לארבע אמותיו" מתכוון שאין זה דבר חשוב יותר אם עומדים מקודם – צריך לעמוד רק כשהוא מגיע לארבע אמות, כי זה יותר ישיר ומתאים.

הלכה ב – בעלי אומנות וקימה שיש בה הידור

דברי הרמב"ם: "אין אומנין רשאיין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן... שנאמר 'תקום והדרת' – קימה שיש בה הידור."

פשוט: בעלי מלאכה שעוסקים באמצע עבודתם אינם צריכים לעמוד לפני חכם. הפסוק מלמד: "תקום והדרת" – רק קימה שיש בה הידור, לא קימה שמביאה חסרון כיס.

חידושים:

1. **"קימה שיש בה הידור" – יישום רחב יותר:** הכלל של "קימה שיש בה הידור" מתכוון שקימה שייכת רק במסגרת פורמלית – היכן שיש פורמליות, כמו בבית המדרש כשקוראים לרב לעלייה, בשמחה, וכדומה. אבל במשרד רופא שיניים, למשל, כשרב נכנס, לכאורה גם אין דין קימה, כי אין זו "קימה שיש בה הידור". (מצוין שזה לא בהכרח נכון להלכה למעשה.)

2. **"חסרון כיס" – לא רק כסף:** הרמב"ם לומד מ"הידור" שכשם שהידור לא עולה כסף, כך גם קימה לא צריכה לעלות כסף. בעל מלאכה שעומד באמצע עבודה מפסיד מיקוד וזמן, וזה חסרון כיס. וזה לא רק שנייה אחת – השיעור של "משיכירנו מד' אמות עד שיעבור מפניו" יכול להיות דקה או יותר.

3. **בית המרחץ ובית הכסא:** גם שם אין צורך לעמוד, כי אין זו "קימה שיש בה הידור".

הלכה ג – לא להעלים עין מחכם

דברי הרמב"ם: "ומנין שלא יעלים אדם עיניו מן החכם כדי שלא יעמוד מפניו? תלמוד לומר 'ויראת מאלקיך' – כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו 'ויראת מאלקיך'."

פשוט: אדם לא רשאי לעצום עיניים או להעמיד פנים שאינו רואה את החכם כדי להימנע מלעמוד. על דברים כאלה שהם "מסור ללב" נאמר "ויראת מאלקיך".

חידושים:

1. **כבוד אינו רק עניין פומבי:** החכם לא ייפגע (הוא לא יודע שראית אותו), וגם אנשים לא ידעו. אבל עניין הכבוד הוא בשבילך עצמך – שתקיים את מה ששייך לכבוד. **כבוד לא אומר רק שהוא לא ייפגע; כבוד אומר שצריך לכבד, צריך לתת הכרה לחכם.**

2. **הכלל של "מסור ללב":** כל דבר שאדם יכול לחשוב שאף אחד לא ידע – שם נאמר "ויראת מאלקיך". דוגמה מקבילה: כשמישהו לבש תכלת מזויפת על ציצית, נאמר "וירא שמים יצא". אלו עניינים שבעל המוסר מדבר עליהם – דברים שאף אחד לא ידע, אבל אתה יודע.

הלכה ד – החכם לא יטריח את הציבור

כך מגיע מצב חדש: איך נראה הסדר כשהחכם נכנס לבית המדרש לפני ציבור.

3. **סדר שלם של קימה:** יש מערכת שלמה ומפותחת של קימה עם רמות שונות – "זה לא עניין קטן".

הלכה ו (המשך) – סדר הכניסה לבית המדרש: נשיא, אב בית דין, חכם דברי הרמב"ם: "כשהנשיא נכנס – כל העם עומדים ואין יושבים עד שיאמר להם שבו. כשאב בית דין נכנס – עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן, עד שנכנס ויושב במקומו, ושאר העם יושבים במקומם. חכם – כל שגילה בארבע אמות עומדים מפניו, אחד עומד ואחד יושב, עד שנכנס ויושב במקומו."

פשט: שלוש רמות של כבוד בכניסה לבית המדרש: (1) נשיא – כל הציבור עומד, ונשארים עומדים עד שהוא אומר "שבו"; (2) אב בית דין – רק שתי השורות ליד המקום שבו הוא עובר עומדות, עד שהוא יושב, אבל לא ממתניים שיאמר "שבו"; (3) חכם – רק אלו שנמצאים בארבע אמות ממנו עומדים, וזה "למעלה ולמטה" – כשהוא עובר כל אחד עומד ויושב בחזרה.

חידושים:

1. **שני הבדלים בין נשיא לאב בית דין:** אצל אב בית דין יש שתי נקודות שפחות מהנשיא: (א) לא כל הציבור צריך לעמוד, אלא שתי השורות ליד המקום שבו הוא עובר; (ב) לא ממתניים עד שיאמר "שבו" – יושבים כשהוא יושב.

2. **היסוד של שלוש הרמות:** כל זה דינים בכבוד הנשיא – שלא לתת יותר מדי כבוד לקטנים יותר, כי זה היה גורע מכבוד הנשיא. מדין כבוד הנשיא נובע שנותנים לו רמה גבוהה יותר, וממילא לאחרים נותנים פחות.

הלכה ז – בני חכמים ותלמידי חכמים: מקפצים על ראשי העם דברי הרמב"ם: "בני תלמידי חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שהציבור צריכים להם, מקפצים על ראשי העם, ונכנסים ויושבים במקומם."

פשט: ילדי חכמים ותלמידי חכמים, כשהציבור צריך אותם, רשאים לדחוף את דרכם בין האנשים שכבר יושבים, כדי להגיע למקומם למעלה, אף שזה לא נראה דרך ארץ.

חידושים:

1. **מדוע בני חכמים?** החכם עצמו אין לו את הבעיה – בשבילי עומדים. כאן מדובר על בני חכמים – הבן, הגבאי, מישהו קרוב שבא לשרת את החכם.

2. **ביאור הפרישה – כבוד החכם, לא כבוד הבן:** הפרישה מסביר שזה לא כבוד לבן עצמו, אלא כבוד לחכם – שתלמידיו הקרובים וילדיו ויכולו לשבת לידו. הבן הוא כביכול "אביו" לכבוד החכם – "בניו כשתילי זיתים."

3. **ביאור רש"י ל"מקפצים על ראשי העם":** רש"י מסביר שביניהם היו יושבים על הארץ, וכשמישהו הולך בין אנשים שיושבים על הארץ, זה נראה כאילו הוא הולך על ראשיהם. זה לא כבוד הציבור, אבל לכבוד החכם מותר לעשות זאת. זה לא אומר ממש לקפוץ על ראשיהם, אלא שהוא דוחף את דרכו.

4. **"ואין שבח לתלמיד חכם שיכנס לאחרונה":** אין זה שבח לתלמיד חכם שייכנס מאוחר לשיעור ויצטרך לזחול על כולם. הוא צריך לבוא מוקדם יותר, לפני שהציבור מגיע. אבל אם יצא לצורך (לצורך), אז רשאי לחזור למקומו וללכת דרך האנשים שכבר יושבים.

הלכה ח – בני חכמים: הופכים פניהם

דברי הרמב"ם: "בני חכמים שיש בהם דעת לשמוע – הופכים פניהם כלפי אביהם. אם אין בהם דעת לשמוע – הופכים פניהם כלפי העם."

דברי הרמב"ם: "אין ראוי לחכם שיטריח את העם ויכוין עצמו להם כדי שיעמדו מפניו, אלא ילך בדרך קצרה ומתכוין שלא יראוהו כדי שלא יטריחם לעמוד."

פשט: החכם לא צריך לנצל את כבודו. הוא צריך ללכת בדרך קצרה שבה פחות אנשים יראו אותו, כדי שלא יצטרכו להטריח עצמם לעמוד.

חידושים:

1. **ניגוד מעניין עם הלכה ג':** אצל האדם אומר הרמב"ם שהוא לא רשאי להתחמק מכבוד (העלם עין). אבל אצל החכם אומר הרמב"ם שהוא צריך להתחמק – הוא צריך ללכת בעקיפין כדי שאנשים לא יצטרכו לכבדו. זה צירוף יפה: מקבל הכבוד לא רשאי להימנע, אבל נותן הכבוד (החכם) צריך כן להימנע.

2. **מדוע לא לזכות יהודים במצוה?** לכאורה יש לחכם הזדמנות לזכות יהודים במצוות עשה על ידי כניסה לקהל. אבל הרמב"ם אומר שזה סתם מפריע לאנשים, וזו לא הדרך.

3. **"חכמים הראשונים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה":** החכמים הקודמים היו ממש הולכים בעקיפין, בדרך החיצונה שבה פחות אנשים שמכירים אותם היו נמצאים. זה עניין של ענווה ואי ניצול אנשים. חכמים רציניים מראים שהם לא רוצים שיעמדו לפנייהם כל הזמן.

הלכה ה – רוכב כמהלך; סדר הליכה בשלושה

דברי הרמב"ם: "רוכב הרי הוא כמהלך."

פשט: כשחכם רוכב על בהמה, זה כאילו הוא הולך ברגל, וצריך לעמוד.

חידושי: מהכלל שצריך לעמוד כשרב "עובר", לומדים שגם כשהוא "רוכב עובר" אותו דין.

דברי הרמב"ם (סדר הליכה): כששלושה אנשים הולכים יחד, הרב באמצע, הגדול יותר (פחות שבחבורה) מימין, הקטן יותר (קטן שבחבורה) משמאל.

הלכות ו-ז – שלוש רמות של קימה: חכם, אב בית דין, נשיא (ברחוב)

דברי הרמב"ם:

- **חכם:** "הרואה חכם – אין עומד מלפניו עד שיגיע לארבע אמותיו, וכיון שעבר יושב."

- **אב בית דין:** "עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שיעבור מאחוריו ארבע אמות."

- **נשיא:** "עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו או עד שיתכסה מעיניו. ונשיא שמחל על כבודו כבודו מחול."

פשט: יש שלוש רמות של קימה, כל אחת עם יותר כבוד:

- לפני חכם: לעמוד רק בארבע אמות, לשבת מיד כשהוא עובר.

- לפני אב בית דין: לעמוד משרואים אותו (מלא עיניו), לשבת רק ארבע אמות אחרי שהוא עובר.

- לפני נשיא: לעמוד משרואים אותו, לשבת רק כשהוא יושב או כשלא רואים אותו יותר. הנשיא יכול למחול על כבודו.

חידושים:

1. **ארבע רמות בסך הכל:** יחד עם רב מובהק (מפרק ה') יש ארבע רמות: (א) חכם – ארבע אמות; (ב) אב בית דין – מלא עיניו, ארבע אמות אחרי כן; (ג) נשיא – מלא עיניו, עד שהוא יושב או נעלם; (ד) רב מובהק – מלא עיניו, עד שלא רואים את קומתו. דין הנשיא לכאורה זהה לדין רב מובהק.

2. **ההבדל בין "ברחוב" ו"בבית המדרש":** ההלכות כאן (ארבע אמות, מלא עיניו, וכו') מדברות על כשהחכם עובר ברחוב – זה דין על היחיד. אחר

4. "ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו" – לפני מי? זה מתייחס לחכם – החכם הצעיר אינו צריך לעמוד בגובה מלא לפני האדם הזקן, אלא הוא עומד מעט כדי להראות כבוד. זה משום שלחכם יש מעלה משלו, והוא צריך רק להראות מידה של כבוד.

הלכה י (המשך) – כבוד לזקן גוי

דברי הרמב"ם: "אפילו זקן גוי מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד לסומכו, שנאמר מפני שיבה תקום – כל שיבה במשמע."

פשט: אפילו זקן גוי צריך להתייחס אליו בדרך ארץ – מדברים אליו יפה ועוזרים לו פיזית (נותנים לו יד לתמוך בו). הפסוק אומר "שיבה" סתם, לא "שיבה ישראל" – אז כל שיבה כלולה.

חידושים:

1. גדר הכבוד לזקן גוי שונה מלחכם: אצל חכם כתוב שצריך לעמוד (קימה). אצל זקן גוי לא כתוב שצריך לעמוד – אלא "מהדרין בדברים" (מדברים יפה) ו"נותנין לו יד לסומכו" (עוזרים לו פיזית). זה גדר חדש – לא קימה, אלא עזרה מעשית ודיבור מכבד.

2. המושג "זקן" – ממתו אדם זקן? דעה אחת היא ש"זקן" הוא מי שיש לו כבר נכדים – סבא – כי יש לו כבר ניסיון חיים מסוים. הסברא היא שמי שנישא והוליד ילדים הוא כבר ברמה אחרת של אדם מאשר בחור צעיר. אבל היום הרבה אנשים מתחתנים ומולידים ילדים צעירים מאוד, אז המדד יכול להיות בעייתי.

3. הנהגת רבי יוחנן כראיה ל"ניסיון חיים": הגמרא (קידושין לג.) מביאה שרבי יוחנן עמד לפני זקן גוי ואמר "כמה הרפתקאי עדו עליהו" – כמה דברים עברו עליו. לפי זה הכבוד לזקן מבוסס על ניסיון חייו. אבל יכול להיות אדם זקן שמעולם לא יצא מעירו ואין לו ניסיון, ולהיפך – יש צעירים שכבר עברו הרבה. העיקר הוא כמה אדם עבר – לא רק צרות, אלא חוויות שמלמדות אדם.

4. "להדר בדברים" – פירוש רחב יותר: "מהדרין בדברים" יכול גם להתכוון להקשיב לו – כי אדם שעבר הרבה יש לו עצות לומר, יש לו מה לחלוק עם אנשים. את המילה "דברים" צריך לחשוב רחב יותר – לא רק לדבר אליו יפה, אלא גם להקשיב לדבריו.

הלכה יא – הטבות לתלמידי חכמים בעבודת ציבור ובמיסים

דברי הרמב"ם: "תלמידי חכמים אין מוציאין אותן לעצמן עם כל הקהל בבנין וחפירה של מדינה... כדי שלא יתבזו בפני עם הארץ. ואין גובין מהן לבנין החומה ותיקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן. ולא לרדת שירות המלך. ואין חייבין ליתן מס, בין מס הקצוב על בני העיר בין מס הקצוב על כל איש ואיש. שנאמר 'גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים.'"

פשט: תלמידי חכמים פטורים מעבודת ציבור פיזית (בניית חומות, חפירה) ומכל סוגי המיסים – בין מס קבוע על כל תושבי העיר, בין מס אישי שנקבע לכל אדם בנפרד. זה כדי שלא יתבזו – שלא יושפלו על ידי היותם באותה רמה כמו כולם.

חידושים:

1. שני סוגי מיסים: הרמב"ם מבחין בין "מס הקצוב על בני העיר" (מס קבוע על כולם) ו"מס הקצוב על כל איש ואיש" (מס ייחודי שנקבע באופן אישי לפי מה שאנשי המס מחליטים). משניהם תלמיד חכם פטור.

2. הפסוק "גם כי יתנו בגוים": הרמב"ם מביא את הפסוק (הושע ח:י) כמקור. הדרשה היא ש"יתנו" הוא מלשון "ישנו" (הם ילמדו), ו"יחלו מעט ממשא מלך ושרים" – הם פטורים מהמשא (נטל) של מלך ושרים.

הלכה יב – הטבה במסחר ובבית דין

פשט: אם ילדי החכמים יש להם כבר מספיק דעת להבין את השיעור, הם מסתכלים לאביהם (כי הם גם תלמידים). אם אין להם מספיק דעת, הם מסתכלים לציבור.

חידושים:

כשאין להם דעת לשמוע, הם רק שם כ"אביו" לכבוד אביהם. לכן הם יושבים עם הפנים לציבור – כמו שער – כדי שיהיה ברור שהם יושבים שם לכבוד החכם, לא כי הם תלמידים. אבל כשהם שומעים ומבינים, הם גם תלמידים, וצריכים להסתכל לרב.

הלכה ט – תלמיד היושב לפני רבו תמיד

דברי הרמב"ם: "תלמיד היושב לפני רבו תמיד – אין רשאי לעמוד מפניו אלא שחרית וערבית, שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים."

פשט: תלמיד שיושב כל יום לפני רבו, צריך לעמוד רק פעמיים ביום – בבוקר ובערב – כדי שכבודו לא יהיה יותר מכבוד שמים.

חידושים:

1. הטעם – "שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים": כמה פעמים עומדים לכבוד שמים? בתפילת העמידה – פעמיים (שחרית וערבית). אם התלמיד היה עומד כל פעם שהרב יוצא ונכנס, זה היה יותר מלכבוד שמים. לכן מגבילים את זה לפעמיים ביום. זה יסוד חשוב מאוד – אסור לתת יותר כבוד לרב מאשר לכבוד שמים.

2. תוספת הרמב"ם של "תמיד": המפרשים מציינים שהרמב"ם הוסיף את המילה "תמיד" – "תלמיד היושב לפני רבו תמיד". בגמרא כתוב סתם "תלמיד היושב לפני רבו". הרמב"ם הוסיף זאת כדי לדייק שהדין הוא דווקא כשהוא יושב כל יום כסדר. אבל אותו תלמיד, כשהוא פוגש את רבו בחוץ ברחוב, הוא צריך כן לעמוד כרגיל, כי שם אין זו שאלה של "מרובה מכבוד שמים". הדין של רק פעמיים ביום הוא רק במצב שבו הוא יושב תמיד לפניו.

3. אם זה קורה באקראי (מקרה): אם זה לא דבר תמידי, אלא שזה קרה ככה, אז צריך כן לעמוד כל פעם.

הלכה י – קימה לפני מופלג בזקנה (אדם זקן מאוד)

דברי הרמב"ם: "מפני שיבה תקום" – מופלג בזקנה, אפילו אינו חכם, עומדים מלפניו. ואפילו חכם שהוא ילד עומד בפני זקן מופלג בזקנה, ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו."

פשט: הפסוק "מפני שיבה תקום" נדרש גם על אדם זקן פשוט שהוא מופלג בזקנה – זקן מאוד – אפילו אינו חכם, צריך לעמוד לפניו. אפילו חכם צעיר צריך לעמוד לפני אדם זקן כזה, אבל אינו צריך לעמוד מלוא קומתו (לא בגובה מלא).

חידושים:

1. מה זה "מופלג בזקנה"? הרמב"ם לא נותן מספר ספציפי. זה דבר יחסי – "לפי המקום והשעה". בזמנים קודמים כשאנשים חיו פחות, בן שבעים יכול היה להיקרא מופלג; היום, כשאנשים חיים יותר, זה יכול להיות בן תשעים. רש"י בגיטין אומר ש"מופלג" פירושו תשעים שנה, אבל מפקקים אם הרמב"ם מתכוון לאותו שיעור.

2. "מופלג" – יותר מהרגיל: העיקר פשוט הוא ש"מופלג" פירושו מבוגר מרוב האנשים, מבוגר מהנורמלי. יש לזה קשר לניסיון חיים – הגמרא מביאה שהכבוד לאדם זקן קשור לכמה ניסיון חיים הוא קיבל.

3. כבוד לזקן אינו על ה"הישרדות": הכבוד אינו

המשך התרגום

3. כבוד לזקן אינו על ה"הישרדות": הכבוד אינו על כך ששרד כל כך הרבה זמן, אלא על זקנתו עצמה – הוא מבוגר ממני, מבוגר מרוב האנשים, הוא קיבל ניסיון חיים.

העונש הגשמי (נידוי וקנס). זה שונה מהרגיל, שבו "אין לו חלק" אומר שאין עונש אחר.

הלכה יד – מבזה חכם לאחר מותו; חכם מוחל על כבודו

דברי הרמב"ם: "המבזה את החכם בדברים אפילו לאחר מותו מנדין אותו בית דין, ואין מתירין אותו עד שיחזור בתשובה. אבל מורד בחכם חי, אין מתירין לו עד שירצה."

פשוט: מבזה חכם אחרי מותו – בית דין מנדה אותו, ומתירים לו כשהוא עושה תשובה. אבל מבזה חכם חי – לא מתירים לו עד שהחכם עצמו יתראה.

חידושים:

1. **ההבדל בין לאחר מותו ובחייו:** אצל חכם מת מספיקה תשובה כלפי שמיא – לומר תהילים, לבקש מהקב"ה. אבל אצל חכם חי לא עוזרת רק תשובה – הוא צריך ללכת לחכם עצמו ולרצותו.

2. **מדוע לא צריך ללכת לקבר? שני תירושים:**

- **תירוץ ראשון:** אצל חכם חי הביזוי הוא אישי – הוא העליב אדם חי. אבל אצל חכם מת זה יותר עניין של כבוד התורה בכלל, לא העלבה אישית.

- **תירוץ שני:** לקבר אין את כבוד התורה – כבוד התורה קשור לאדם החי, לא לקבר.

דברי הרמב"ם: "בחיים, החכם עצמו מוחל על כבודו לעם הארץ שהפקיר בו, ואינו צריך לא יחיד ולא עשרה."

פשוט: החכם עצמו יכול למחול על כבודו לעם הארץ שביזה אותו, והוא לא צריך לא יחיד ולא עשרה לכך.

חידושים:

1. **הלשון "הפקיר בו":** הרמב"ם משתמש בלשון מעניין – "הפקיר בו" – עם הארץ כביכול הפקיר את כבוד החכם. החכם צריך לתבוע בחזרה את כבודו – הוא צריך בעצמו לומר ש"כבודי עדיין עומד במקומו, הוא לא הפקר."

2. **"ואינו צריך לא יחיד ולא עשרה":** קנסות (כמו ליטרא זהב) צריכים בית דין. אבל החכם עצמו יכול למחול בלי בית דין – הוא לא צריך לא יחיד ולא עשרה.

דברי הרמב"ם: "ואם מת החכם, באים שלשה על קברו ומתירים לו."

פשוט: אם החכם כבר נפטר, באים שלושה אנשים לקבר ומתירים את הנידוי.

הלכה טו – נידוי של רב: תוקף על תלמידים; היררכיה של נידוי

דברי הרמב"ם: "הרב שנידוהו לכבודו... חייבים כל ישראל לנהוג בו נידוי..."

פשוט: כשרב נידה מישוהו בגלל כבוד תלמיד חכם, כל תלמידי אותו רב צריכים לקבל את הנידוי. הרמב"ם מפרט היררכיה שלמה של מי חייב לנהוג את הנידוי.

חידושים:

1. **תלמיד מנדה – רב לא חייב:** כשתלמיד נידה מישוהו בגלל כבוד תלמיד חכם (לא כבוד עצמו של התלמיד), הרב לא חייב לנהוג את הנידוי, אבל כל העם (כל שאר היהודים) כן חייבים. הסברא היא שהרב נמצא ברמה גבוהה יותר מהתלמיד, והוא לא צריך לקבל את נידוי התלמיד.

2. **נשיא מנדה – כולם חייבים;** עם מנדה – נשיא לא חייב: אותה היררכיה: כשהנשיא נידה, כל היהודים צריכים לנהוג את הנידוי. אבל כשהעם נידה, הנשיא לא חייב לנהוג.

3. **היררכיית עיר:** כשעירו של המנוחה ניתה אותו, הנידוי חל על כל שאר הערים – כל שכן, כי אנשי עירו מכירים אותו טוב יותר, ואם הם סברו

דברי הרמב"ם: "והמוכר סחורה לתלמיד חכם מניחין אותו למכור תחילה... ואין מעמידין בדין, ויושב בכל בעלי דינין הרבה, מקדימין אותו ומושיבין אותו."

פשוט: כשתלמיד חכם יש לו סחורה למכור, נותנים לו עדיפות – הוא מוכר ראשון, ואף אחד לא רשאי למכור עד שהוא סיים. גם בבית דין, כשיש הרבה בעלי דין, נותנים לתלמיד חכם קדימה.

חידושים:

1. **[סטייה: המעשה עם הצאנזר רב והתפוחים:]** מסופר המעשה המפורסמת (מובאת בספרים של אהבת ישראל) איך הצאנזר רב ניצל את דינו של "למכור תחילה" לאלמנה. באה אלמנה שהתלוננה שהיא לא יכולה למכור את התפוחים שלה בשוק. הצאנזר רב הלך בעצמו לשוק והתחיל לקרוא "תפוחים, תפוחים!" – ומכיוון שכל החסידים רצו לקנות מהרבי, זה נמכר מהר. הוא השתמש בהטבה שלו כתלמיד חכם כדי לעזור לאלמנה.

2. **בית דין – ההבדל בין קדימה לדין:** בדרך כלל בדין יודעים שאסור להקדים בעל דין אחד על השני – שניהם צריכים לשבת שווה. אבל הרמב"ם מתכוון שהקדימה היא רק בסדר כשהוא נכנס – לא משאירים אותו לעמוד ולחכות במסדרון, הוא נכנס קודם. אבל הדין עצמו צריך להיות שווה, בצדק – לא נותנים לו יחס אחר בדין עצמו.

הלכה יג – העונש על מבזה תלמידי חכמים

דברי הרמב"ם: "עוון גדול לבזות את החכמים או לשנאותן. לא חרבה ירושלים עד שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר 'ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה'". לומר: בזוים מלמדי דבריו."

פשוט: זו עבירה גדולה לבזות או לשנוא תלמידי חכמים. ירושלים לא נחרבה עד שביזו בה תלמידי חכמים.

חידושים:

1. **"בזוים דבריו" = "בזוים מלמדי דבריו":** הרמב"ם מפרש את הפסוק (דברי הימים ב' לו:טז) ש"בזוים דבריו" אינו אומר ששרפו ספרי תורה, אלא שביזו את המלמדים – אלו שמלמדים את דבר ה'. אותו עיקרון: "חקותי תמאסו" פירושו "מלמדי חקותי תמאסו."

2. **שנאת תלמיד חכם היא יותר מסתם שנאת ישראל:** שנאת כל יהודי היא עבירה, אבל שנאת תלמיד חכם היא עבירה גדולה – כי זה ביזוי התורה עצמה.

3. **"כי דבר ה' בזה – הכרת תכרת":** מי שמבזה חכם/רב/מלמד נכלל בכלל של "כי דבר ה' בזה" (במדבר טו:לא), שהעונש עליו הוא "הכרת תכרת הנפש ההיא" – אין לו חלק לעולם הבא.

4. **קשר לפרק ג':** כבר בפרק ג' למד הרמב"ם שגם מי שיכול ללמוד ואינו לומד הוא גם "דבר ה' בזה". זה מתאים מאוד יחד: הרב מביא לחיי עולם הבא – אם אתה מבזה את הרב, אין לך חלק לעולם הבא, כי לא למדת. ביזוי הרב מוביל לביטול תורה, שמוביל לאיבוד עולם הבא.

הלכה יג (המשך) – נידוי על מבזה תלמיד חכם

דברי הרמב"ם: "כל המבזה את החכמים, אפילו בדברים, חייב נידוי. מנדין אותו בית דין ברבים, וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום, ונותנין אותו לחכם."

פשוט: מי שמבזה חכם, אפילו רק במילים, מנודה על ידי בית דין ברבים, והוא נקנס ליטרא זהב שנותנים לחכם.

חידושים:

שני עונשים – כלפי שמיא וכלפי אדם: לא לחשוב שמכיוון שיש לו כבר את העונש של "אין לו חלק לעולם הבא", אין לו עונש בעולם הזה. הרמב"ם אומר ששני העונשים קיימים – גם העונש הרוחני (איבוד עולם הבא) וגם

מדובר כשיהודים באזור צריכים את זה. מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מן הגוי לישראל חבירו בעל המצר – הוא חייב לקבל על עצמו את כל הנזקים שהשכן הגוי יגרום לשכן היהודי, כי לגוי אין חושן משפט. כשהוא מקבל זאת על עצמו, מסירים את הנידוי.

9. המעיד ישראל בערכאות של גוים

מי שהולך להעיד בבתי משפט גויים, ובגלל עדותו יהודי נאלץ לשלם כסף שלפי דין ישראל לא היה צריך לשלם – מנדין אותו עד שישלם, עד שישלם את ההפסד.

10. טבח כהן שאינו מפריש המתנות ליתנם לכהן אחר

כהן שהוא שוחט/קצב ואומר "אני בעצמי כהן, אז אני שומר לעצמי את המתנות" – חייב נידוי. זו דוגמה לדבר שבו החיוב לא כל כך ברור (ספק גורם), ולכן בא נידוי לחזק.

11. המזלזל בנטילת ידים

אפילו זה רק מנהג, הוא חייב נידוי – כי הוא לא מכבד את החכמים שתיקנו את זה. זו דוגמה לדבר שברור (אין שאלה), אבל הנידוי בא כי הוא מזלזל בתקנות חכמים.

יסוד כללי: הסיבה שעושים נידויים על הדברים האלה היא כי הם צריכים חיזוק נוסף – בין דברים שהחיוב לא ברור, בין דברים שברורים אבל אנשים מזלזלים.

12. העושה מלאכה בערב פסח אחר הצות

אפילו זה לא איסור דאורייתא, אלא תקנה – מי שעושה מלאכה אחרי הצות ערב פסח חייב נידוי.

13. הנשבע לשוא

לא מדובר על ביטול שבועה סתם, אלא זה עניין של חילול השם. מובא הירושלמי על חוני המעגל – ששמעון בן שטח אמר "אלמלא חוני אתה גזרתי עליך נידוי", כי הוא עשה עיגול (מעגל) והתפלל לגשם, ואם זה לא היה מצליח היה חילול השם. היסוד: רב שאומר הבטחות, ואם ההבטחה לא מתקיימת,

המשך התרגום

והתלמידים אומרים שזה חילול השם – הוא חייב נידוי.

14. (חסר במקור)

15. המביא את הרבים לידי אכילת קודשים בחוץ

מי שמכשיל אנשים אחרים לאכול קודשים בחוץ. אפשר לגזור שייראה כאילו אוכלים קודשים בחוץ.

16. המחשב שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ

דין קידוש החודש שייך לארץ ישראל. מי שעושה זאת בחוץ לארץ חייב נידוי. מוזכרת מסכת ראש השנה – גם מי שמעכב עדים מלבוא (אפילו לא היו צריכים אותם), כי בפעם הבאה הם לא יבואו.

17-18. (חסרים במקור)

19. טבח שיצאה טריפה מתחת ידו

שוחט שלא בדק היטב והכשיל אנשים בטריפות.

20. טבח שלא בדק סכיניו לפני חכם

שוחט שלא הראה את הסכין שלו לחכם.

21. המכנה עצמו לדבר עבירה

זה לכאורה קשה לנדוט משהו על כך, אבל הדין הוא שהוא חייב נידוי.

22. מי שגירשו עמו – והיה בינו לבניה שותפות במשא ומתן

מי שגירש את אשתו, אבל הוא ממשיך לעשות איתה עסקים כדי להישאר בקשר. כשבאו שניהם לבית דין מנדין אותם – כששניהם באים לבית דין (כי יש להם סכסוך בשותפות שלהם), שמים את שניהם בנידוי.

23. חכם שמוציאין עליו שם רע

שהוא ראוי לנידוי, זה בוודאי מבוסס. אבל להיפך – אם עיר אחרת ניתנה אותו, עירו שלו לא חייבת לנהוג את הנידוי, כי אנשי עירו יודעים עם מי יש להם עסק, ואולי יודעים שהוא רק נכשל.

4. הכלל: הרמה הגבוהה יותר לא צריכה לקבל את הנידוי של הרמה הנמוכה יותר. הרב לא צריך לקבל מהתלמיד; הנשיא לא צריך לקבל מהעם; עירו של המנודה לא צריכה לקבל מעיר אחרת.

5. שאלה: איך תלמיד יכול לנדוט? הרי למדנו קודם שתלמיד לא יכול לפסוק ולא לעשות דברים בפני רבו. תירוץ: זה חייב להיות שהתלמיד ניתנה שלא בפני הרב, במקום שיש לו כן זכות לפסוק, כי זה לא באזור הרב.

6. ההבדל בין נידוי לכבוד הרב ונידוי לדברים אחרים: בנידוי לכבוד הרב (כמורד בבית דין) חלות הקלות של ההיררכיה – הרב לא צריך לנהוג את נידוי התלמיד, וכו'. אבל בנידוי לשאר דברים שחייבים עליהם נידוי לא חלות הקלות. אפילו נתנה קטן שבישראל – אפילו היהודי הפשוט והקטן ביותר ניתנה אותו – חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנתנה עליו. "קטן" כאן לא אומר קטן ממש (ילד), אלא האדם הפשוט ביותר בחבורה.

7. יסוד הנידוי – כבוד תורה, לא כבוד אישי: יסוד הנידוי אינו משום שהתקוטט עם רב ספציפי אחד, אלא משום שהתקוטט עם הרבנות – עם הרבנים, עם המשנה, עם החכמים. זה עניין של כבוד התורה וכבוד תקנות חכמים.

8. מקור בגמרא: רב יוסף אומר: "בכל דא בקומי בית דין מנדין על כבוד הרב, וכל שאין בו נידוי משמתינן ליה." חידוש הרמב"ם הוא ש"בית דין" לא אומר דווקא שרק בית דין יכול לנדוט, אלא שכל אחד יכול לעשות את הנידוי – "בית דין" אומר שזה מה שצריך לעשות, לא שרק בית דין עושה זאת.

הלכה טז – כ"ד הדברים שחייבים עליהם נידוי

דברי הרמב"ם: "על ארבעה ועשרים דברים מנדין את האדם, בין איש בין אשה."

פשט: הרמב"ם מונה 24 דברים שגורמים לאדם (איש או אשה) להיות חייב נידוי.

חידושים וביאורים:

1. מבזה חכם אפילו לאחר מיתה

כפי שכבר למדנו קודם – צריך לכבד חכם אפילו אחרי מותו.

2. מבזה שליח בית דין

הוא מבזה לא רק את השליח, אלא דרך השליח הוא מבזה את בית הדין עצמו.

3. הקורא לחברו עבד

מי שקורא לחברו "עבד" – חייב נידוי.

4. המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים

מי שמזלזל בתקנת חכמים או בהלכה מהרבנן, או מי שלועג לדברי תורה – חייב נידוי. זה יסוד כבוד חכמים.

5. מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא

הבדל מ-2: אפילו היה מנומס לשליח בית דין (לא ביזה את השליח), אבל למעשה לא הגיע לזמן – זה גם ביזיון לבית דין.

6. מי שלא קיבל עליו את הדין

מנדין אותו עד שישלם – עד שישלם או יציית למה שבית דין פסק.

7. מי שיש ברשותו דבר המזיק – כלב רע או סולם רעוע

מנדין אותו עד שיסיר היזקו – עד שיסיר את המזיק. זו הלכה חריפה – זה יכול גם להתייחס למי שמוכר דברים מסוכנים.

8. המוכר קרקעו לגוי

- ממצה.
3. **הקשר של נידוי לכבוד חכמים – מדוע זה כאן:** רוב כ"ד הדברים קשורים לכבוד חכמים – לא מכבדים את החכמים שעשו תקנות, או מחלישים תקנות שצריך לחזק. לכן הרמב"ם מביא זאת בהלכות תלמוד תורה תחת "כבוד חכמים". נראה שהנידוי העיקרי היה במקור בעיקר לכבוד חכמים – זה יסוד כל מוסד הנידוי.
4. **שתי גירסאות בגמרא:** בגמרא יש שתי גירסאות של רשימת כ"ד הדברים, וייתכן שהרמב"ם היה לו גירסה שונה ממה שיש לנו.
5. **הבדל בין נידוי וחרם:** הרמב"ם מדבר כאן על נידוי, לא חרם. בשפת העם משתמשים במילה "חרם", אבל הלכתית יש הבדל בין נידוי וחרם – זה מוסבר בפרקים הבאים.
6. **הפרקים הבאים:** הפרקים הבאים (אחרי פרק ו') הם כולם הלכות נידוי – הרמב"ם ממשיך להרחיב את עניין הנידוי שהתחיל כאן. זה סיום פרק ו' של הלכות תלמוד תורה.

חכם שמדברים עליו דברים לא טובים (שם רע, רכילות) – הוא חייב נידוי. כלומר, החכם עצמו מנוודה, כי הוא התנהג כך שמדברים עליו.

24. המנדה שלא כדין

מי שמנדה אדם שלא כדין – הוא עצמו חייב נידוי. זה "מנגנון בטיחות" כדי למנוע שכוח הנידוי לא יהיה מנוצל לרעה. זה מושווה לתענית חלום על תענית – מתענים על מה שהתענו.

הידושים כלליים על כ"ד הדברים

1. **השגת הראב"ד על "לפני עיוור":** הראב"ד אומר שהוא התקשה עם הנקודה של "מכשיל את העיוור". הוא מסביר שזה מדבר על מה שכתוב במסכת קידושין – שמי שמכה את בנו הגדול עובר על לפני עיוור, כי הוא מכשיל את הבן שיכה בחזרה את האב.
2. **השגת הראב"ד שיש יותר מכ"ד:** הראב"ד מציין שבאמת יש יותר מעשרים וארבעה דברים שחייבים עליהם נידוי – רשימת הרמב"ם אינה

תמלול מלא

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו' – כבוד תלמידי חכמים

הקדמה לפרק ו'

שהסיבה שמכבדים זקן היא גם כי לזקן יש במשך חייו כמה הרפתקאות או עבר הרבה, אז הוא קנה משהו. זה אומר שכל אדם הוא גם קצת חכם, כי היה לו הרבה ניסיון חיים. זה המעניין, שתמיד קניין החכמה הוא הסיבה.

מקור הפסוק – פרק ה' לעומת פרק ו'

זה אומר הרמב"ם, "אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם אלא בשעה שהוא רבו". צריך לדעת, הפסוק הוא הרמב"ם בספר המצוות, וכאן במנין המצוות, לא בחזית ההלכות אבל בתחילת הספר, אמר שזה המקור לכל המצווה של כבוד רבו גם. זה אומר שמכבדים את הרב גם תעמוד מפני שיבה תקום. מעניין שהוא מביא רק את הפסוק כאן בפרק ו', הוא יכול היה להביא בתחילת פרק ה' גם. נראה בלשון ספר המצוות, שבעצם המצווה היא מפני שיבה תקום, ויש חיוב נוסף על רבך שאתה צריך לכבדו עוד יותר. כאן זה נראה הפוך, כאן זה נראה שרבך, ולא רק רבך אלא גם האחרים.

נראה ברמב"ם למעלה שהרב הוא חיוב הרבה יותר גדול, כי הרב יש "כאילו מראה פני השכינה" ויש את כל אלה, וגם אופן הכבוד. כאן הוא מפרט בעיקר להתייבב, זה דבר פורמלי, צריך לדעת שהוא מורא מורם מעם ומתייבבים לפניו. אבל לרב יש את כל זה שהוא בא לפני האב. זה אומר שאפילו לומדים את זה מאותו פסוק, אבל מדין הגמרא, כלומר עם החכמים, ההלכות יש כבר הרבה יותר תנאים על כבוד רבו, זה הרבה יותר חמור.

שיעור הקימה לפני חכם

הוא מתחיל בהתייבבות, "אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם" – זה הרי הפסוק אומר, אבל שם זה כן כל מיני כבוד, אבל "תקום" היא עיקר המצווה, שצריכים להתייבב לפני חכם, לפני זקן. אומר הרמב"ם, "אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם אלא כשיקרב ממנו בארבע אמות". ברב מובהק היה עומד משרואהו, מלא עיניו, כן? אבל בחכם סתם לא צריך כל כך רחוק, אלא משמתקרב לארבע אמות, "עד שיעבור כנגד פניו" – עד שיעבור. ברב היה עומד עד שלא רואה עוד את קומתו. בשניהם, לפני רב צריכים להתחייב הרבה יותר מאשר לפני חכם. ואפשר לראות עוד רמות בפרק, בהלכה ו' אפשר לראות יותר רמות של הקימה וההידור.

הלכה ב – קימה שיש בה הידור

בעלי אומניות וקימה

"אין אומנין עומדין מפני תלמידי חכמים, ואין אומרים להם לעמוד מפניהם בשעה שהם עוסקים במלאכתם, ואין עומדים מפניהם לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא, שנאמר 'תקום והדרת', קימה שיש בה הידור". כשאדם פורמלי, הוא לבוש, הוא במקום רגיל, יש דברים פורמליים. אבל כש... לכאורה, עכשיו אתה נכנס למשרד הרופא שיניים, ונכנס שם רב, לכאורה גם אין דין קימה. דין הקימה הוא כשקוראים לרב

אנחנו לומדים את הרמב"ם, הלכות תלמוד תורה, ספר המדע, פרק ו', כבוד תלמידי חכמים. אנחנו הולכים לתת שישי כאן לתלמידי חכמים.

אומר הרמב"ם, כבר למדנו בפרק הקודם את ההלכות של כבוד רבו, כמה חזק אדם צריך לכבד את רבו. ובסוף אמר הרמב"ם שיש שני מיני רבנים: יש רב מובהק, הרב שממנו למד רוב תורה, ואחר כך יש רב שממנו למד משהו, כמו רב שהוא חבר. אבל כל זה עניינים של רבו של אדם, ממי שאדם למד ישירות. אבל אחר כך יש הלכה, אפילו מי שלא למד ממנו ישירות, אבל הוא תלמיד חכם, יש גם את אותה מצווה לכבדו.

הלכה א – מצוה להדר כל תלמיד חכם

לשון הרמב"ם

אומר הרמב"ם כך: "כל תלמיד חכם" – כל תלמיד חכם. תלמיד חכם. הרמב"ם קורא, ובעולם קוראים לנו תלמיד חכם. יכול להיות שזה מבוסס על זה, כי אם לאדם יש רב מובהק, כל אחד הוא תלמיד של חכם. אבל זה אומר תלמיד של חכמים, לא דווקא החכם עצמו. נניח שיש חכמים ספורים, רמת החכמים גבוהה מאוד, אבל יש יותר תלמידי חכמים, אלה שלומדים תמיד מהחכמים. אז כל תלמיד חכם, כל מי שלומד מחכמה, "מצוה להדרו" – צריכים להדרו ולכבדו. כן. "אף על פי שאינו רבו" – אפילו אם הוא לא רבו, צריכים להדרו, "שנאמר 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן'". וחז"ל דרשו...

דיון: מה פירוש "זקן"?

דובר 1: זה לא אומר זקן, אדם מבוגר?

דובר 2: זה גם, אבל קודם...

דובר 1: אז הפשט הפשוט של המקרא הוא שיבה ממש, אדם מבוגר?

דובר 2: כן, נראה כאן. איך הרמב"ם מביא גם חכם כאן, וזה הכל בסודא?

דובר 1: אבל זה אומר שניהם, אבל זה אומר בעיקר מי ש"זה שקנה חכמה". זקן פירושו, זה ראשי תיבות, "זה קנה". זה אומר שצריכים להדר את פניו של תלמיד חכם שקנה חכמה.

דובר 2: כן, אני חושב שזה לא כל כך רחוק מהפשט, כי זקן, הרבה פעמים, כתוב "אספת לי שבעים איש מזקני ישראל". זה לא אומר דווקא מבוגרים מסוימים. אבל בדרך כלל הזקנים הם תלמידי החכמים, שהיה להם זמן ללמוד ולהיות מנהיג. אבל זקן בדרך כלל פירושו כמו שאומרים באנגלית די עלדער, הנשיא, מי שמנהיג שם, בעל הבית. אני חושב שהגמרא אומרת

להתייצב לפניו יותר מדי. זו טרחה. כן, זה לא אנושי, כי מתייצבים לפניך, פירושו עוד שאתה צריך לבוא, וכל הזמן להתייצב, שיתייצבו לפניך, אתה נהנה מזה? נו נו.

הלכה ה – רוכב כמהלך; סדר הליכה בשלושה

כן, והלאה... כן, אומר הרמב"ם הלאה, "רוכב הרי הוא כמהלך", כלומר רואים את הרב נכנס על בעל חי, על גמל, פירושו גם כמו שהוא הולך, וצריכים גם להתייצב. וממילא, מאחד מהלך, כמו שצריכים להתייצב כשרב הולך, צריכים גם להתייצב כשהרב רוכב.

אומר הרמב"ם הלאה, כששלושה אנשים הולכים ביחד, ואחד מהם הוא תלמיד חכם, הוא הרב, דרך הכבוד היא שהרב יהיה באמצע, והפחות שבחבורה ילך מצד ימין, והקטן שבחבורה יהיה משמאל.

הלכה ו – שלוש רמות: חכם, אב בית דין, נשיא

הלאה, הרואה חכם... עכשיו הולכים ללמוד, בואו ננסה לומר מה הולכים ללמוד עליו, כי ככה אני מתבלבל. עכשיו הולכים ללמוד, למדנו אתמול, כבר ראינו היום, שיש חילוק של רב מובהק שצריכים להתייצב כמלא עיניו, וחכם קטן יותר שצריכים רק להתייצב בד' אמות. עכשיו נראה יותר פרטים על זה, איך כל רמה, יש חכם, נראה אב בית דין, נשיא, שלוש רמות. כלומר, מלבד שיש רמה רביעית, רב מובהק, שלא עומד כאן, אבל כאן הולכים ללמוד שלוש רמות של כמה חזק צריכים להתייצב. כלומר, יש סדר שלם של התייצבות, זה לא מעשה קטן.

חכם

אומר הוא, "הרואה חכם", כשמישהו רואה חכם בא, "אין עומד מלפניו עד שיגיע לארבע אמותיו". הוא אומר כאן "אין עומד", כלומר זה לא דבר חשוב יותר אם אתה מתייצב כבר מקודם, אלא צריכים רק להתייצב כשהוא מגיע לד' אמות. אפשר לומר שזה יותר ישיר, כשאתה יכול להיות בד' אמות ואתה מתייצב. אוקיי, עד שיגיע לארבע אמותיו, "וכיון שעבר", יכול כבר לשבת.

אב בית דין

אבל אב בית דין, אב בית דין, כלומר ראש בית הדין, של הסנהדרין, הוא "עומד מלפניו", אז יש כבוד גדול יותר צריכים לעשות, כמו ברב, הוא מתייצב "משיראנו מרחוק מלא עיניו", משרואהו מרחוק כמה שהעין יכולה לראות, "ואינו יושב עד שיעבור מאחוריו ארבע אמות". ואחרי שהוא עובר, יותר מאשר בחכם, שמיד כשעבר, כאן ממתנים ד' אמות.

נשיא

"ראש הנשיא, הנשיא הוא עומד מלפניו מלא עיניו", להתייצב צריכים משרואים אותו מרחוק. "ואינו יושב", הוא לא יושב, "עד שישב במקומו, או עד שיתכסה מעיניו", עד שהחכם יושב, או עד שיתכסה מעיניו, עד שלא רואה אותו יותר. כמו ברב מובהק, צריכים להתייצב. הרב מובהק הוא לכאורה אותו דין כמו נשיא, כך נראה.

אומר הרמ"א הלאה, כמו שלמדנו קודם ברב, רב יכול למחול, "ונשיא שמחל על כבודו כבודו מחול".

הלכה ו – סדר הכניסה לבית המדרש

החילוק בין "ברחוב" ו"בבית המדרש"

דובר 1: אומר הוא הלאה, אומר עכשיו הרמב"ם את הסדר. אז עכשיו, לכאורה קודם דיברנו כשהוא הולך סתם, הוא עובר ברחוב, אני יודע מה. עכשיו מדברים איך הוא נכנס כשיש פסק הלכה, או הוא אומר שיעור, או אני יודע מה.

דובר 2: כן.

דובר 1: אומר הוא, "כשהנשיא נכנס", כשהנשיא נכנס, "כל העם עומדים", הציבור מתייצב, "ואין יושבים עד שיאמר להם שבו", עד שהנשיא אומר להם שיכולים לשבת.

לעלייה בבית המדרש, זה "קימה שיש בה הידור", כן? אני לא יודע אם אני צודק להלכה למעשה, אבל לכאורה זה אומר "קימה שיש בה הידור" – בשמחה, במקום שיש משהו פורמליות.

חסרון כיס

"בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן". מתי לא חייבים? אם אדם הוא בעל אומנות והוא באמצע עבודתו, צריך להתייצב. אבל אימתי? אם הוא לא באמצע עבודה. אבל אימתי הוא לא חייב? אם משהו באמצע עבודה והוא עוסק במלאכתו, הוא באמצע תיקון משהו, ועובר חכם, לא צריך להתייצב. שנאמר, לומדים את זה מפסוק, "תקום והדרת". מה הידור? הידור פירושו "קימה שאין בה חסרון כיס" – לתת לו כבוד. כבוד לא עולה כסף. "אף קימה שאין בה חסרון כיס" – אלא קימה שמי שמתייצב לא יהיה לו חסרון כיס. כן, זה יפריע לו מהעבודה, מהמיקוד בעבודה לזמן קצר. וזה לא רק זמן קצר, יש סדר של כשהוא עובר, "משיכירנו מד' אמות עד שיעבור מפניו". זה לא רק שנייה אחת, זו דקה, אני יודע.

הלכה ג – לא להעלים עין מחכם

טוב מאוד. הלאה. "ומנין שלא יעלים אדם עיניו מן החכם כדי שלא יעמוד מפניו?" אדם יכול היה לחשוב שרק אם אני רואה אותו, אז צריך להתייצב, אבל אני יכול להתעלם ממנו ולעשות כאילו אני לא רואה אותו, והוא לא יפגע כי הוא רואה שעיניי עצומות. אבל זו ערמה כזו, זה דבר חכמתי כזה. על זה עומד הפסוק, תלמוד לומר "ויראת מאלקיך". "כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו 'ויראת מאלקיך'". כל דבר שמסור ללב, שאדם חושב שאנשים לא צריכים לדעת. כתוב למשל, כשהוא לא לבש תכלת, כי הציצית לבושות מזויף, פייק, כתוב שם "וירא שמים יצא". סוגים כאלה של דברים כתוב בפסוק.

כבוד הוא בשבילך עצמך

זה ממש ענין שבעל המוסר... בעל המוסר מתכוון אולי עוד, אבל בעל המוסר מתכוון לדברים כאלה שאף אחד לא ידע. כי אתה יודע, הרי כתוב ממש בעיניי עצומות, או מה שזה לא יהיה, הוא פשוט לא ראה. לפעמים אדם פשוט לא ראה. אתה ראית בדיוק כן. מי יודע שראית בדיוק כן? אף אחד לא יודע. אבל אתה רואה כאן זה קצת יותר, שהענין של כבוד הוא לא רק ענין פומבי, אלא בשבילך עצמך. שאתה תקיים מה ששייך לכבוד. הוא לא יפגע, אנשים לא ידעו שראית אותו, אבל בשבילך עצמך יש ענין של כבוד.

כבוד הוא לא שהוא יפגע. כבוד הוא שצריכים לכבד, צריכים לתת כבוד לחכם. כן.

הלכה ד – החכם לא יטריח את הציבור

אומר הרמב"ם הלאה, "אין ראוי לחכם... אה, האנשים צריכים לכבד את החכם, אבל החכם לא יכול לנצל את זה, ליהנות כל הזמן להיכנס ולצאת מבית המדרש, כי כל פעם מתייצבים. ודווקא חכמים, בדרך כלל חכמים רציניים מראים, אפשר לראות, "אין ראוי לחכם שיטריח את העם וכיון עצמו להם כדי שיעמדו מפניו, אלא ילך בדרך קצרה". הוא ילך בדרך שיהיו הכי מעט אנשים שם עוברים. "ומתכוין שלא יראוהו כדי שלא יטריחם לעמוד"**. הוא ילך בדרך שאנשים יראו אותו כמה שפחות, להטריח אותם להתייצב.

דיון: למה לא לזכות את ישראל?

זה לכאורה כמו המשך של ההלכה הקודמת. כלומר, האדם לא יתחמק, אבל החכם כן יתחמק. אבל זה מעניין, כי לכאורה יש לו כאן הזדמנות לזכות את ישראל במצוות עשה. אבל הוא מדבר על המון שזה סתם יפריע. יש כאן אולי סדר, אני יודע.

חכמים הראשונים

אומר הוא הלאה, "חכמים הראשונים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה שאין המכירים מצויין שם כדי שלא יטריחום". החכמים היו הולכים לא בדרך הרגילה, הם חיפשו עקיפה כדי שאנשים לא יצטרכו להתייצב לפניהם. זה ענין של ענווה, או ענין של לא לנצל אנשים, לא לגרום לאנשים להצטרך

לחכם. והוא אומר שרש"י מסביר שבימיהם היו יושבים על הארץ, ואם מישהו הולך כשכל האנשים יושבים על הארץ, נראה כאילו הוא הולך על ראשיהם. אין זה כבוד הציבור, אבל לכבוד החכם מותר לעשות זאת. אוקיי.

ואין שבת לתלמיד חכם שיכנס לאחרונה

דובר 1: הלאה. **ואין שבת לתלמיד חכם שיכנס לאחרונה.** אין זה שבת, לא מעלה. אם נדרש, מותר להכניס אותם כשכל הקהל כבר יושב, אבל בדרך כלל אין זה דבר יפה לתלמיד חכם שיכנס מאוחר לשיעור ויצטרך לזחול על כולם. אחרת שיעשה זאת בדרך מסודרת יותר, שיבוא מוקדם לפני שהקהל בא. אבל כן, אם יצא לצורך, יש היתר, חוזר למקומו מותר לו, אז מתירים לו לעשות את המקפץ על ראשי עם שהוא עובר על כל מי שכבר יושב.

הלכה ח – בני חכמים: הופכים פניהם

דובר 1: אומר הוא הלאה, **בני חכמים שיש בהם דעת לשמוע,** אם לבני חכמים יש כבר את הדעת להבין את השיעור של אביהם, של הרבי, **הופכים פניהם כלפי אביהם.** אז הם צריכים להסתכל על אביהם, הם צריכים לשמוע את השיעור. אבל **אם אין בהם דעת לשמוע, הופכים פניהם כלפי העם.**

מה הפשט? מה ההלכה, הלכה מעניינת? מה נדרש? כדי שיהיה ברור שהם יושבים שם לכבוד אביהם. מבין? כי אז הם רק "אביוז", כן? יושבים כך עם הפנים אל הקהל, כמו למעלה. רואים, הרבי יושב, בניו כשתילי זיתים, הם רק מכבוד לרבי. אבל כשהם שומעים שהם גם תלמידים, הם צריכים לראות את רבם.

הלכה ט – תלמיד היושב לפני רבו תמיד

דובר 1: אוקיי, עוד הלכה מעניינת, **תלמיד היושב לפני רבו תמיד,** כן? תלמיד שלמד יחד כל מיני הלכות, עומדים בפניו וכן הלאה. אבל מה קורה לפעמים לתלמיד שיושב כל יום? הוא יושב מהבוקר עד הלילה יושב הוא שם לפני רבו, הרבי מלמד. הוא יקום כל פעם שהרבי יוצא, נכנס?

אומר הוא, לא. **אין רשאי לעמוד מפניו אלא שחרית וערבית.** רק פעמיים ביום רשאי הוא לעשות את הקימה לחכם. למה? **שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים.** כי, אה, כמה פעמים הוא מתפלל תפילת העמידה? שלוש פעמים ביום הוא עומד ל... פעמיים.

דיון: למה לא לעמוד יותר פעמים לכבוד שמים?

דובר 2: צריך באמת לדעת, למה... למה... לא לעמוד יותר פעמים לכבוד שמים?

דובר 1: חשוב מאוד לדעת שאסור לתת יותר כבוד לרבי מאשר לכבוד שמים. חשוב לזכור.

הוא אומר שזה דווקא כשהוא יושב לפני רבי תמיד. זה לא אומר שאם לפעמים זה קרה במקרה, אז כן. זה כשהוא עושה זאת כל יום.

תוספת הרמב"ם של "תמיד"

דובר 1: ומובא, אומרים המפרשים של הרמב"ם כאן, שהרמב"ם הוסיף את "יושב לפני רבו תמיד". לא כתוב כך בגמרא. בגמרא כתוב סתם, "תלמיד היושב לפני רבו". אבל הרמב"ם הבין שזה אומר שזה יכול להיות אפילו אותו תלמיד כשהוא יוצא החוצה צריך כן, כי אין זה כבוד לרבי. כאן אתה יודע שאתה יושב כאן כל יום ועומד כל כך הרבה פעמים.

הלכה י – קימה לפני מופלג בזקנה

דובר 1: אומרת ההלכה הלאה. עד עכשיו למדנו מהדרש מה למדנו? "זקן" פירושו מי שהוא חכם. אבל מה קורה עם הפשט של המקרא, זקן פשוט? דיברנו, אני לא יודע אם זה הפשט של המקרא, אבל על כל פנים.

אומר הרמב"ם, **מפני שיבה תקום,** מופלג בזקנה, מי שהוא זקן וזקן מאוד. כן, הוא לא אומר מספרים. גיל קשור למקום ולשעה. יש תקופות שבהן חיו זמן קצר יותר יכול להיות שכן שבעים, היום זה בן תשעים.

דיון: מה פירוש "מופלג בזקנה"?

דובר 2: זה תלוי כמה חכם הוא. יש לך מסוים, כמו שאומרים, הגמרא מביאה שזה קשור לכמה ניסיון חיים קיבל. אז זה תלוי. לפעמים היו מקבלים

אומר הוא, זה לכאורה לא אותו דבר מקודם. קודם דיברנו ד' אמות, הוא עובר. זה דבר חדש, כשהוא עומד לפני ציבור. קודם דיברנו לכאורה על יחיד, שיש מצווה עליך. כאן אומרים את הסדר איך זה נראה בבית המדרש, סדר הדברים, המנהג. זה גם, הקודם דיבר לכאורה לא כשהוא נכנס לבית המדרש, אלא כשהוא הולך ברחוב, אני לא יודע איפה. וכאן מדברים או מחוץ לבית המדרש, אני לא יודע.

דובר 2: כן.

שלוש רמות בכניסה: נשיא, אב בית דין, חכם

דובר 1: אומר הוא, **"כשהנשיא נכנס", "כשאב בית דין נכנס",** כשאב בית דין נכנס, עושים לו קצת אחרת, מה? פחות, לא כל הציבור עומד. לא כל הציבור צריך להתייצב, אלא אלה שהכי קרובים לאן שהוא עובר מתייצבים, **"עד שנכנס ויושב במקומו",** עד שהוא יושב. **"ושאר העם יושבים במקומם",** שאר הציבור יכול להישאר יושב. יש שני דברים: קודם כל, לא כל הציבור, אלא שתי שורות. ושנית, לא ממתנינים שהוא יאמר "שב".

אחר כך, האחרון, הרמה הנמוכה ביותר, חכם פשוט, **"כל שגילה בארבע אמות עומדים מפניו".** כשהוא מגיע, האנשים ליד מי שהוא הולך ארבע אמות לידם, **"עומדים מפניו",** מתייצבים. **"אחד עומד ואחד יושב",** כלומר, זה נעשה כזה למעלה ולמטה, זה מתייצב וזה יושב. איפה שהוא עובר, שם איפה שהוא עובר, מתייצבים, **"עד שנכנס ויושב במקומו".**

זה הכל דינים בכבוד הנשיא

זה הכל דינים בכבוד הנשיא, שלא ליתן יותר מדי כבוד לקטנים יותר. מדין כבוד הנשיא נותנים לו רמה גבוהה יותר, ממילא לאחרים צריך לתת פחות. אלו הם שלושת הרמות.

הלכה ז – בני חכמים ותלמידי חכמים: מקפצים על ראשי העם

דובר 1: אומר הוא הלאה, **בני תלמידי חכמים ותלמידי חכמים,** הבנים של החכמים ותלמידי חכמים, זה כך, **בזמן שהציבור צריכים להם,** כשצריכים אותם, אני יודע, צריכים אותם שיבואו לשיעור, שיבואו לפסוק לאנשים, אז בדרך כלל אין זה דרך ארץ שאדם ידחוף את עצמו ויגיע לפניו, או ידחוף את עצמו למעלה. אבל בני חכמים ותלמידי חכמים, כשצריכים אותם, **מקפצים על ראשי העם,** לא ממש זוחלים על הראשים של הקהל. הוא אומר לשון כזו, שזה נראה לא מכובד כשאחד דוחף את עצמו קדימה לפני אנשים אחרים, אבל לכבוד בני חכמים ותלמידי חכמים רשאים הם לדחוף את עצמם ונכנסים **ויושבים במקומם,** ולהגיע למעלה, לפניו.

דיון: מה פירוש "מקפצים על ראשי העם"?

דובר 2: אתה יודע שיש דעה שלא מתרגמים "על הראשים"? אני לא יודע, שמעתי פעם משהו עם שבירת ראשים, אני לא יודע.

דובר 1: מה שיהיה, זו לשון, זה לא אומר ממש מקפצים על ראשי העם.

דובר 2: מה הפשט? אתה חושב שזה כפשוטו? אני לא יודע, אני לא מומחה בדברים האלה, אני מתכוון, אפשר לדבר מה... אני לא יודע.

דובר 1: זה לא הפעם הראשונה שיש לשון שאתה יודע טוב יותר ממני.

דובר 2: מה אומר מה? שזה לא אומר מה שזה נראה. כשהוא פשוט דוחף את עצמו שם, נראה כאילו הוא מדשדש על ראשי אנשים. אוקיי. כמו שרש"י אומר פעם שהגנב הוא שונא שלי, כמה שאתה יודע, אתה אומר שזה כתוב ברש"י, זה כתוב ברש"י. כן.

דיון: למה בני חכמים?

דובר 1: אבל אנוח צריכים להבין, מה הענין של בני חכמים? סתם בני חכמים יש להם איזו עמדה? החכם עצמו, עומדים בפניו, אין לו את הבעיה הזו. כאן מדברים על בן חכם, זה הגבאי, הבן, הוא בא, אני יודע לעשות שם משהו? משהו כזה, לא? האם זה לא הפשט?

דובר 2: שני דברים. הוא אומר, הפרישה אומר שזה ענין של כבוד החכם שתלמידיו הקרובים ובניו יוכלו לשבת לידו. זה לא הכבוד לבן, זה הכבוד

דובר 1: הוא אומר "מופלג בזקנה".

דובר 2: אה, יש לו כבר נכדים.

דובר 1: הוא רצה להוציא שסבא שיש לו ניסיון חיים מסוים, ממה שהוא דיבר. מי שעשה חתונה לילדים זו כבר רמה אחרת של אדם, ולא אותו אדם כמו בחור. אתה לא מסכים?

דובר 2: למה אני לא מסכים?

דובר 1: אז הגמרא אומרת, רבי יוחנן עמד בפני זקן גוי, אמר, "כמה הרפתקאי עדו עלייכו", כל כך הרבה דברים עברו עליו.

דובר 2: נו.

דובר 1: אז לפי זה לכאורה זה קשור לניסיון חיים. יכול להיות לפעמים זקן שמעולם לא יצא מהעיריה שלו, אין לו שום... יש אנשים שהם בגיל צעיר.

אני חושב שאני כבר זקן, בלי כלפי פתקא יהיבנא. אני אומר, זה תלוי כמה הוא עבר. מישהו עבר יותר בשנים הצעירות. זה לא לפי... אני לא מתכוון לפתקא דווקא צרות. ניסיון, דברים שמלמדים אדם דברים. זה באמת כך, כשאדם עבר הרבה יש לו עצות לומר, יש לו מה לשתף עם אנשים. אני אקח אותו להדיר בדברים, כמו להקשיב לו, אז על דברים צריך לחשוב.

הלכה י – פריבילגיות של תלמידי חכמים: פטור מעבודת ציבור וממיסים

דובר 1: אוקיי, אומר הרמב"ם הלאה, תלמידי חכמים, עכשיו נלך ללמוד אילו ציבוריות, צרכי ציבור, תלמידי חכמים פטורים כבוד התורה, ופטורים אותם מעבודות מסוימות.

אומר הרמב"ם, תלמידי חכמים אין מוציאין אותן לעצמן עם כל הקהל בבנין וחפירה של מדינה. מלך יכול לצוות על כל אחד לעשות עבודות למען הארץ, אבל תלמידי חכמים לא מצווים לעשות את העבודה. מה זה אומר העיר? כן, צריך לבנות חומה וכדומה. תלמידי חכמים לא מצווים לעשות את העבודה, כדי שלא יתבזו בפני עם הארץ, שלא יהיו מבוזים שהם באותה רמה כמו כולם.

ואין גובין מהן לבנין החומה ותיקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן, דברים שכל אחד צריך לתת למס, ולא רודת שירות המלך, לא לוקחים מהם שום מס. ואין חייבין ליתן מס, כל מס שהוא, בין מס הקצוב על בני העיר, בין מס קבוע, בין מס הקצוב על כל איש ואיש, בין מס שעל כל אדם עושים מס ייחודי לפי מה שאנשי המס מחליטים עליו.

שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, הדרשה הולכת משהו ש"יתנו" מלשון "ישנו", תדע כבר הלכות, ויחלו מעט ממשא מלך ושרים. יש משהו נוסף בדרשה, זה הולך משהו... שמה? שהם פטורים ממשא מלך. אני לא זוכר בדיוק איך הדרשה עובדת. הוא לא מביא את הדרשה. אוקיי, צריך להודיע למס הכנסה על ההלכה הזו.

הלכה יא – פריבילגיות במסחר ובבית דין

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, והמוכר סחורה לתלמיד חכם, מניחין אותו למכור תחילה, צריך לתת לו כבוד... לא כבוד, צריך לתת לו... זה כבר יותר מכבוד. אלו פריבילגיות מסוימות. כן, נותנים לו הזדמנות בעסקים שיוכל למכור מהר יותר. מי שלא כמוהו, שולחים אותו קודם שימכור. אף אחד לא רשאי למכור עד שתלמיד החכם סיים למכור.

סיפור: המעשה עם הצאנזר רב והתפוחים

דובר 1: אנחנו יודעים סתם את המעשה כשהצאנזר רב מכר תפוחים. אנחנו יודעים שהקהל רץ, כי כל החסידים הלכו לתפוס. אבל הצאנזר רב חשב, הוא הולך לנצל את... בפרט אלמנה, צריך גם לעזור לה. אני לא יודע אם האלמנה נתנה לו למכור.

באה אלמנה והתלוננה שאין לה כסף. אמר הצאנזר רב, "מה את עושה?" היא אמרה שהיא מבינה בשוק שהיא מוכרת תפוחים. ואף אחד לא רוצה לקנות. אמר הצאנזר רב, "קח, אנשים לא יודעים איזה תפוחים טובים אלה." והוא הלך לשוק, והוא התחיל לקרוא "תפוחים, תפוחים", עד שנמכר מהר. זה מעשה ידוע שמביא הרוסס באהבת ישראל.

ניסיון חיים בגיל עשר, היום לא מקבלים אותו אפילו בגיל תשעים. אז צריך לדעת.

דובר 1: הוא מציין איזה רש"י בגיטין שזה אומר כשהוא בן תשעים. כן, שם כשכתוב מופלג, "כי יבוא ימי הרעה", אבל אני לא יודע אם הרמב"ם מתכוון לאותה הגדרה כמו כאן. אוקיי, כן, הרמב"ם לא אומר לנו. אז בגלל זה אני חושב שמופלג בזקנה אומר שבמקום הזה הוא נחשב זקן מאוד. זקנה היא דבר יחסי מאוד. יש אזורים או דורות, בימינו כשאדם מת בגיל שמונים, אוי, קצת קריעה, כי אריכות ימים יש היום, ברוך השם, יש אנשים שחיים בתשעים המאוחרות. אבל זה לא היה לפני שלושים שנה.

דובר 2: אבל זה נכון מבחינת רפואה, אבל עכשיו מדברים לענינו מהנקודה של למי צריך לכבד. זה לא הנושא כי הוא חי יותר זמן. אבל מופלג אומר יותר מהרגיל. וכשאומרים רגיל, זה אומר מופלג בחכמה או... אני לא יודע. מופלג מרוב האנשים.

דובר 1: מסתדר. מה שאתה אומר שהיום זה לא חידוש נורא שמישהו מת בגיל תשעים, אז זה לא אומר... כבוד מקבלים לא על השרידות כל כך הרבה זמן, נכון? מקבלים אותו על משהו... על זקנתו, על היותו זקן ממני, נכון? נגיד ככה, זקן ממני, זקן מרוב האנשים, זקן מ... הוא קיבל ניסיון חיים. אני לא יודע אם זה קשור לכך שהרבה אנשים חיים הרבה זמן.

דובר 2: אוקיי.

אפילו חכם שהוא ילד עומד בפני זקן מופלג בזקנה

דובר 1: הוא זקן מאוד, אפילו אינו חכם, אפילו הוא לא חכם, עומדים מלפניו, צריך לעמוד בפניו. אומר הוא, ואפילו חכם שהוא ילד – חכם שהוא צעיר, לא מתכוונים לילד ממש, זה יחסי, מי שהוא ילד ביחס לזקן בן התשעים – עומד בפני זקן מופלג בזקנה, הוא צריך גם לעמוד בפני היהודי הזקן, ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו.

דיון: למי "ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו"?

דובר 2: מי עולה על החכם, או אף אחד לא צריך? לכאורה החכם.

דובר 1: החכם לא צריך לעמוד מלוא קומתו, הוא עומד מעט כדי להראות לו כבוד. כמו שהרבי אומר אפילו לומר בכלל –

הלכה י (המשך) – כבוד לזקן גוי

דובר 1: טוב, לכאורה החכם. לכאורה לא צריך לעמוד מלוא קומתו, "אלא כדי להדרו", רק הוא עומד מעט כדי להראות לו כבוד. כמו שהרמב"ם אומר, "אפילו זקן גוי מהדרין אותו בדברים", מדברים אליו יפה, "ונותנין לו יד לסומכו", ונותנים לו יד לתמוך בו...

לא כתוב שצריך לעמוד בפניו, צריך לעזור לו. זו גדר חדש.

אבל כאן כתוב, צריך להדר אותו בדברים, צריך לתת יד לסומכו, "שנאמר מפני שיבה תקום". "כל שיבה במשמע". לא כתוב שיבה ישראל, משהו כזה, זה מה שהוא מתכוון?

דובר 2: כן.

דובר 1: לא כתוב שיבה רק, שיבה רק, או מה?

דיון: מאימתי הוא זקן?

דובר 2: אוקיי, הלכה חשובה, צריך לזכור. יהודי זקן צריך לתת דרך ארץ וכבוד.

אני חושב שיהודי זקן, זקן הוא מאימתי שיש לו נכדים, כך אני סבור.

דובר 1: זקן, זקן.

דובר 2: עשית כבר חתונה.

דובר 1: הייתי אומר שכל מי שהוא סבא. אני חושב שבארבעים ומשהו.

דובר 2: כן, אני לא יודע. בדיוק כמו שזה הולך, אתה אומר שזה נעשה יותר קר, אני אומר שזה נעשה יותר, כי היום הרבה אנשים עושים חתונה לילדים כשהם צעירים מאוד, אז כבר זקן, מישהו כבר סבא. אולי אומרים אנחנו סבא. אני רק אומר.

אותו. זה עסק טוב, חכם שמבזים אותו, הוא מקבל ליטרא זהב. אם יש בית דין שיכול לאכוף זאת.

מבזה חכם לאחר מותו

דובר 1: המבזה את החכם בדברים אפילו לאחר מותו, מי שמבזה את החכם והוא מדבר עליו דברי בזיון אפילו לאחר מותו, מנדין אותו בית דין, בית הדין מנדה אותו. ואין מתירין אותו עד שיחזור בתשובה, אבל לגבי חכם חי, אז לא עוזרת תשובה כלפי שמיא, כמו שהוא אומר תהלים והוא מבקש מהקב"ה, הוא יחזור בתשובה. אבל לגבי חכם חי, אין מתירין לו עד שירצה, רואים שהוא צריך ללכת אליו בעצמו. כשכתוב גם שכאשר אדם אומר תהלים, הוא מתכוון שהוא יחזור בתשובה, הוא אומר שהחכם הוא כן טוב, אבל כאן זה לא עוזר, הוא צריך שהלה יסכים, הוא יהיה מרוצה.

למה לא צריך ללכת לקבר?

דובר 1: עולה השאלה, למה כאן לא אומרים שהוא צריך ללכת לקבר של החכם? כי זה פירושו שזה לא אישי. אלא כשהוא חי זה כן אישי, אבל כשהוא מת הוא צריך לעשות תשובה, על זה הוא לא אומר שהוא צריך ללכת לקבר. אני חושב שזה משהו אחר, כשתופסים אדם כזה זה מאוד אישי, כאן זה עניין של כבוד התורה, הקבר שלו אין לו את כבוד התורה.

חכם מוחל על כבודו

דובר 1: בחיים החכם עצמו מוחל על כבודו, הוא לא צריך לחכות, אפילו אין בית דין, החכם עצמו יכול למחול על כבודו, לעם הארץ שהפקיר בו, עם הארץ הפקיר את כבודו. לשון מעניינת. ואינו צריך לא יחיד ולא עשרה. קודם ראינו שקנסות מתרחשים בליטרא זהב, על זה צריך בית דין שימחלו אולי, אבל החכם עצמו, הוא הרי שם, זה למחול בעצמו.

מעניין, איך עם הארץ עשה הפקר מבית הדין... לחכם יש משהו שנקרא כבודו של חכם, עם הארץ אמר שזה הפקר, הוא בזה אותו. החכם צריך לתבוע בחזרה את כבודו, הוא צריך בעצמו לומר שזה לא הפקר, הכבוד שלי עדיין עומד במקומו. אומר הוא, החכם לא צריך לא יחיד ולא עשרה כדי למחול, הוא יכול למחול מיד כשהלה יראה. אין מתירין לו עד שירצה את החכם, ואין מתירין לו עד שיפייס את החכם.

התרה ליד הקבר

דובר 1: ואם מת החכם, באים שלשה על קברו ומתירין לו.

אומר הרמב"ם הלאה, כל זה אם החכם מקפיד על כבודו, אבל אם מדברים שהחכם למחול לו, אין דעת, ירצה בידו, הוא יכול גם למחול, כמו שכבר למדנו קודם שתלמיד חכם יכול למחול על כבודו, ונשיא יכול למחול על כבודו.

הלכה יד (התחלה) – נידוי של רב: חלות על תלמידים

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, הרב שנידוהו לכבודו... לא חרם, נראה שחרם הוא רמה אחרת בפרק הבא אני חושב. נידוי, הוא עשה נידוי. אנחנו יודעים שלשון העם, אנשים משתמשים במילה חרם, אבל הלכתית יש חילוק, נראה זאת אחר כך.

אבל עכשיו הרבי כבר יאריך מה ההלכה לגבי חרם, מה צריך לעשות אדם שהוא בן נידוי. אומר הוא, זאת הוא עושה בדבר אחר, כאן הוא רוצה לדבר על מי נידוי חל על מי, מי מחייב את מי.

אם הרבי חייב נידוי, אם נידה בן נידה, כל התלמידים של אותו רב צריכים לקבל את הנידוי שהרב גזר. אבל התלמיד נידה בגלל כבוד תלמיד חכם.

הלכה טו – מי מחויב לנהוג נידוי – היררכיה של מנודה

זה אומר שצריך לנדות אותו. אבל בהלכה לא צריך לעשות כך. צריך רק לדעת את ההלכה שהוא מנודה, ומה צריך לעשות אדם שהוא בנידוי.

אומר הוא, כאן הוא ידבר על מי מנודה, וחל על מי. מי מחייב את מי. חייבים כל ישראל לנהוג בו נידוי. כל התלמידים של אותו רב צריכים לקבל את הנידוי שהרב גזר.

תלמיד מנודה – רב לא מחויב

אבל הוא סבר שבפרט לאלמנה מגיע גם ש... הוא בא לנצל את דינו כתלמיד חכם שיתנו לו למכור תחילה.

קדימה בבית דין

דובר 1: "ואין מעמידין בדיון, ויושב בכל בעלי דינין הרבה, מקדימין אותו ומושיבין אותו." הרמב"ם עושה זאת מעניין מאוד, כי בדרך כלל בדין יודעים גם שאסור להקדים, אסור לתת כבוד ל... בדין אסור לתת כבוד. עושים את בעל הדין עצמו. שניהם צריכים לשבת, צריך לעשות להם אותו דבר. אבל במסדרון או כשהוא נכנס, שיכנס קודם. לא מניחים לו לעמוד ולחכות. לא כתוב שנותנים לו... הדין צריך להיות שווה, בצדק.

הלכה יב – העונש על מבזה תלמידי חכמים

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, "עוון גדול לבזות את החכמים". עד עכשיו היו הלכות, שתי ההלכות האחרונות היו דברים שלתלמידי חכמים יש פריבילגיות מסוימות, אפשר לקרוא לזה, בשוק וכדומה. עכשיו באים ללמוד בכלל מוסר על מי שמבזה תלמידי חכמים, ונלך כאן ללמוד את העונש, הלכות של ביזוי תלמיד חכם. קודם יש עונש כלפי שמיא, ואחר כך יהיה שאנחנו יכולים לשים אותו בחרם ולעשות נידוי על מי שמבזה תלמיד חכם.

אומר הרמב"ם, "עוון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנאותן, עונשו גדול." זו עבירה גדולה. לשנוא כל יהודי זו עבירה, אבל תלמיד חכם זו עבירה גדולה.

"לא חרבה ירושלים עד שביזו בה תלמידי חכמים." הוא לא אומר שזה היה עונש, אלא אז קרה החורבן. רואים שזה עשה את החורבן. שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאי, ואחר כך היה שבאה חמת ה'. כמו שכתוב הלאה בפסוק.

"בזוים דבריו" = "בזוים מלמדי דבריו"

דובר 1: לומר, מה פירוש דבריו? על מה ביזו את דברי הקב"ה? לא שרפו ספר תורה. מבזה מלמדי דבריו, מבזים את מי שמלמדים את דבר ה'. אותו דבר, חז"ל אומרים, אומר תורה אין מן השמים, חקותי תמאסו, מואסים בחוקי הקב"ה, מה זה אומר? מלמדי חקותי תמאסו. פשוט אומר חקותי תמאסו כמו ההיפך של ואם בחקותי תלכו. פשוט גם מאותו פסוק אומר נביאים, אבל זה מה שחז"ל אומרים.

"כי דבר ה' בזה" – איבוד עולם הבא

תרגום לעברית

דובר 1: מי שמבזה את החכם, מי שמבזה את הרבי, מי שמבזה את תלמיד החכם, מי שמבזה את המלמד, הוא נכלל במה שהפסוק אומר "כי דבר ה' בזה", מה עומד על זה? על זה עומד העונש של "הכרת תכרת הנפש ההיא", ועל זה "הכרת תכרת". "הכרת" הנפש שהרמב"ם מפרש פירושו שאין לו חלק לעולם הבא.

למדנו כבר בפרק ג' שגם מי שיכול ללמוד והוא אינו לומד הוא גם כן "דבר ה' בזה". בקיצור, זה הפוך. אבל זה מתאים מאוד, כי קודם למדנו שהרבי מביא לחיי עולם הבא. אם אתה מבזה את הרבי, אין לך חלק לעולם הבא, כי לא למדת. מאותה סיבה.

הלכה יג – נידוי וקנס למבזה תלמיד חכם

שני עונשים – כלפי שמיא וכלפי אדם

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, אף על פי שהוא יודע שאין לו חלק, אין בו דין אדם שביזה, פירושו לא שהוא מקבל כבר את עונשו בעולם הבא, ויש כאן משהו של דין קום לייבא דרבנן, והוא לא מקבל שום עונש כאן. לא, זה לא כך. בדרך כלל כשאומרים "אין לו חלק", פירושו שאין לו עונש אחר אלא זה. אין שום עונש אחר.

אומר הרמב"ם, כאן יש כן עונש אחר. מה זה? אין בו דין אדם שביזה, אפילו בדברים, חייב נידוי. אם בא עד, אפילו הוא רק בזה אותו בדברים, צריך להיות מנודה. מנדין אותו בית דין ברבים, בית הדין ינדה אותו ברבים, וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום, קונסים אותו חתיכת זהב, סכום מסוים. ולמי צריך לתת את הזהב? נותנין אותו לחכם, לחכם שבזה

אחד, אלא בגלל שהתקוטטת עם הרבנות, עם הרבנים, עם המשנה, עם החכמים וכו'.

שלום, בואו נפרט עכשיו על אילו דברים חייבים נידוי. **"על ארבעה ועשרים דברים מנדין את האדם"**. על עשרים וארבעה דברים אפשר לשים אדם בנידוי. **"בין איש בין אשה"**. אפשר לנדות אדם, אבל... זה לא אפשר, צריך להיפך. מנדים את האיש או את האשה אם הם עברו על הדברים האלה.

1. מבזה חכם אפילו לאחר מיתה

א. הדבר הראשון הוא, **מבזה חכם אפילו לאחר מיתה**. זאת למדנו, זה בעצם הראשון שלמדנו קודם.

2. מבזה שליח בית דין

ב. **מבזה שליח בית דין**. ובזה שמבזה שליח בית דין, הוא מבזה את בית הדין, מגיע לו נידוי.

3. הקורא לחברו עבד

ג. **קורא לחברו עבד**. אם מישהו קורא לחברו "עבד", מגיע לו נידוי.

4. המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים

ד. **מזלזל בדבר אחד מדברי סופרים**. אם מישהו מזלזל בתקנת חכמים או בהלכה של הרבנן, ומישהו עושה זאת לועג לדברי תורה, מישהו מזלזל בדברי תורה, מגיע לו נידוי.

5. מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא

ה. אותנו למדנו "מבזה שליח בית דין", זה דומה. **מי ששלחו לו בית דין, בית דין שלח שליח שיבוא לבית דין, וקבעו לו זמן ולא בא**. הם נתנו לו זמן, והוא לא בא. אפילו הוא היה מנומס לשליח בית דין, אבל למעשה הוא לא בא, וזה גם בזיון לבית הדין.

6. מי שלא קיבל עליו את הדין

ו. **מי שלא קיבל עליו את הדין**. מישהו היה בבית דין והוא לא קיבל את הדין, הוא לא מקיים אותו. **ומנדין אותו עד שישלם**. מנדים אותו עד שהוא משלם מה שבית הדין אמר שצריך לשלם, או עד שהוא מקיים.

7. מי שיש ברשותו דבר המזיק – כלב רע או סולם רעוע

ז. **מי שיש ברשותו דבר המזיק, כלב רע או סולם רעוע**. למישהו יש דבר מזיק, כלב רע, כלב פראי, או סולם רעוע, או סולם שאפשר להיפגע ממנו. **ומנדין אותו עד שיסיר היזקו**. מנדים אותו עד שהוא מסיר את היזקו. דבר חד. מישהו מוכר סמים מסוכנים או מה שזה לא יהיה, אני לא יודע.

8. המוכר קרקעו לגוי

ח. **המוכר קרקע שלו לגוי**. מישהו מוכר את הקרקע שלו לגוי. ומדברים באופן שיהודים באזור צריכים את זה. **ומנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מן הגוי לישראל חבירו בעל המצר**. מנדים אותו עד שכן, עד שיקבל עליו, הוא יקבל על עצמו כל אונס שיבא מן הגוי לישראל חבירו בעל המצר. יש לו שכן ליד זה שיסבול מהגוי, כי לגוי אין חושן משפט, והגוי יעשה לו... אם הגוי חייב אותו לשלם. מילא, אם המוכר מקבל על עצמו שהוא משלם את ההפסדים, אז מסירים ממנו את הנידוי.

9. המעיד ישראל בערכאות של גוים

הדבר התשיעי הוא... **המעיד ישראל בערכאות של גוים**, אם מישהו הלך להעיד בערכאות גויים, והוציא ממנו בדיתם ממון שלא כדין ישראל, ובעדותו הוא גרם שיהודי נאלץ לשלם כסף שלפי דין ישראל לא היה צריך לשלם, **מנדין אותו עד שישלם**, שמים אותו בנידוי עד שהוא משלם את ההפסד לאותו יהודי.

10. טבח כהן שאינו מפריש המתנות ליתנם לכהן אחר

הדבר העשירי הוא כך, **טבח כהן שאינו מפריש המתנות ליתנם לכהן אחר**, כהן שהוא קצב, והוא אומר "אני בעצמי כהן, אז אני שומר לעצמי את המתנות". **מנדין אותו**. אלה דברים שהחויב לא כל כך ברור, כמו הדבר הקודם, ספק גורם, שכאן שהחויב לא כל כך ברור בא נידוי לחזק.

אבל אם התלמיד נידה בגלל כבוד תלמיד חכם, אבל התלמיד לא נידה על כבוד עצמו, הרב לא מחויב לנהוג בו נידוי, אבל כל העם חייבים לנהוג בו נידוי. הרב לא מחויב כי התלמיד הוא ברמה נמוכה יותר מהרב.

נשיא מנודה – כולם מחויבים; עם מנודה – נשיא לא מחויב

אותו דבר לגבי היהודים עם הנשיא. הנשיא נידה מישהו, כל היהודים צריכים לנהוג בנידוי. אבל אם היהודים נידו מישהו, אין שהנשיא ינהג בנידוי.

שאלה: איך תלמיד יכול לנדות?

צריך לחשוב איך התלמיד יכול היה לנדות. אולי זה לא בפני הרב, כי בפני הרב הוא למד שהוא לא יכול לפסוק והוא לא יכול לעשות דברים בפני רבו. כך נראה, כי זה כבוד תלמיד חכם, ויש לו זכות. אולי זה באופן שהוא כן יכול היה, כשזה לא באזור של הרב.

היררכיית עיר

אותו דבר אנחנו ממשיכים הלאה. אם נידו בעיר, הנידוי נוהג בכל הערים, לא רק... הנקודה היא, העיר שלו היא ברמה גבוהה יותר מערים אחרות. אם העיר שלו נידתה אותו, כל שכן כל הערים האחרות. אבל אם עיר אחרת נידתה אותו, העיר שלו לא מנודה.

מה הסברא? הם יכולים להכיר אותו טוב יותר. הם הרי האנשים שלו. הם יודעים. הם לא מחויבים. אותה סברא כמו הנשיא והרב. התלמיד נידה, אין שהרב יסכים. העיר השנייה הסכימה, אין ששלו יסכימו. שם זה לא.

אנשי העיר יודעים עם מי יש להם עסק. אם הם נידו אותו, זה סימן שמגיע לו נידוי. אבל אם הוא בעיר מסוימת והוא עשה עבירה, יכול להיות שאנשי עירו יודעים עדיין שהוא נכשל, והם מכירים אותו טוב יותר.

הלכה טז: החילוק בין נידוי לכבוד הרב ונידוי לדברים אחרים

אומר הרמב"ם, **"אחד הדברים החמורים שאין נוהגים בו נידוי אלא אם כן שב בתשובה"**. אז כל ההלכות של מי חייב על איזה נידוי? אז אם עשו נידוי כי הוא היה כמורד בבית דין, יש לו את ההקלות שהוא רק מנודה מהעיר שלו וכן הלאה.

אבל **מי שנתנדה על שאר דברים שחייבים עליהם נידוי**, אם עשו אפילו לו נידוי בגלל דברים אחרים, אומר הרמב"ם, הולך כבר לפרט על אילו דברים נוספים מכריזים נידוי, זה מחייב אפילו נתנדה קטן שבישראל, אפילו קטן פשוט, יהודי פשוט, לא מדברים על קטן ממש.

הקטן ביותר. קטן פירושו הקטן ביותר, לא קטן שצריך לאכול עצה. אפילו הקטן ביותר מהחבורה, אפילו היהודי הפשוט ביותר נידה אותו, זה מחייב כל אחד, **חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נדוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנתנדה עליו**. עד שהוא עושה תשובה על העבירה שהוא עשה, שבגללה עשו לו את הנידוי.

היסוד של נידוי – כבוד התורה, לא כבוד אישי

אז כאן רואים שזה לא בדיוק כמו שניסו לומר, כי הוא לא יודע מה ההלכה. זה רחוק מאוד מכבוד. הרב לא צריך לקבל בגלל הכבוד של הלה. העיר שלי לא צריכה לדאוג שבעיר היא יש תלמיד חכם שלא כיבדו אותו. העיר שלנו, תלמידי החכמים שלנו זה הכבוד שלנו.

הלכה יז: 24 הדברים שעליהם חייבים נידוי

עכשיו הרמב"ם יאמר על אילו דברים באמת עושים נידוי. אומר הרמב"ם כך, על ארבעה ועשרים... אבל זכור שכתוב בגמרא על כל הדברים האלה שהם כולם לכבוד הרב, כי כולם בעצם, או כמעט כולם הם רעיון של שלא מכבדים את תקנות חכמים. צריך לכבד את החכם שחי עכשיו, אבל יותר מכך תקנות חכמים.

כתוב בגמרא, **אמר רב יוסף, בכל דא בקומי בית דין מנדין על כבוד הרב, וכל שאין בו נידוי משמתנין ליה**. הרעיון של הרמב"ם הוא לא דווקא בית דין, אלא שכל אחד יכול לעשות את הנידוי. בית דין פירושו לומר שזה צריך, לא שחייבי נידוי. זה חלק מהדברים שקשה להבין מי ינדה. אבל הנקודה היא, אלה הדברים שחייבים נידוי, לא בגלל שהתקוטטת עם רב

11. המזלזל בנטיילת ידים

אבל יש גם דברים שהם כן ברורים, למשל הדבר האחד עשר, **המזלזל בנטיילת ידים**, אפילו זה רק מנהג, אבל זה ברור, אין שאלה, אבל הוא בנידוי כי הוא לא מכבד את החכמים. אני מתכוון לומר, דברים שצריכים חיזוק. הסיבה שעושים את הנידויים האלה היא כי צריך חיזוק נוסף.

12. העושה מלאכה בערב פסח אחר הצות

הדבר השנים עשר, **העושה מלאכה בערב פסח אחר הצות**, אפילו זה לא איסור דאורייתא או משהו, אלא צריך את זה בדיוק... אה, התחילו כבר לעשות לפני הצות, אבל אחרי הצות כל אחד מחויב לא לעשות את המלאכה.

13. הנשבע לשוא – חילול השם

אוקיי, הדבר השלושה עשר הוא, **הנשבע לשוא**, לא מדברים כאן על מבטל שבועה, מה הפירוש שם? סתם מישהו... מה הוא עושה? הוא עושה עכשיו רבנות? לא, זה חילול השם, לא אותו דבר. משהו שיש, אני מתכוון, חילול השם כאן. למדנו במסכת תורה סוגים שונים של חילול השם. על איזה חילול השם מדברים.

דובר 2: מה פירוש השאלה שלך?

דובר 1: כן, בואו נראה אם מישהו מסביר יותר. הוא מביא... הוא מביא... הוא מביא את הירושלמי שמדובר על חוני המעגל. ששמעון בן שטח אמר לחוני המעגל, **"אלמלא חוני אתה גזרתי עליך נידוי"**. למה? כי הוא עשה שאם התפילה שלו הייתה, הוא עשה תפילה, כשהתפילה... הוא עשה עיגול, כשהוא עשה מעגל. הוא אמר, אם זה לא היה מצליח היה חילול השם. זה אומר, רבי שנותן הבטחות, ואם לא מתקיימת ההבטחה, והתלמידים אומרים שזה חילול השם, הוא חייב נידוי.

15. המביא את הרבים לידי אכילת קודשים בחוץ

הלאה, **המביא את הרבים לידי חילול קודשים בחוץ**. באיזה מספר אנחנו עכשיו?

דובר 2: ט"ו.

דובר 1: הדבר החמישה עשר הוא, **המביא את הרבים לידי אכילת קודשים בחוץ**. מישהו מכשיל אנשים אחרים, גם זה גמרא. זה בא מהיסודות ישראל עמי, שהוא... אפשר לגזור שזה יראה כאילו אוכלים קודשים בחוץ.

16. המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ

הדבר השישה עשר הוא, הדין של קביעת קידוש החודש ועשיית החשבונות ללוח שייך לארץ ישראל. ואם מישהו עושה זאת בחוץ לארץ, כמו שכתוב במסכת ראש השנה, כמו שלא קיבל את העדים שבאו, אפילו לא היה צריך אותם, שהוא מעכב את הרבים, כי בפעם הבאה לא יבואו, ממילא הוא חייב נידוי.

19. טבח שיצאה טריפה מתחת ידו

הדבר התשעה עשר הוא, **טבח שיצאה טריפה מתחת ידו**. טבח פירושו שוחט, נכון? שוחט שיש לו... הוא לא בדק היטב. הוא הכשיל אנשים.

20. טבח שלא בדק סכיניו לפני חכם**דובר 2: כן.**

דובר 1: הדבר העשרים הוא, **טבח שלא בדק סכיניו לפני חכם**.

21. המכנה עצמו לדבר עבירה**דובר 2: כן, טוב.**

דובר 1: הדבר העשרים ואחד הוא, **המכנה עצמו לדבר עבירה**, גם זה חייב נידוי. אבל זה לכאורה קשה מאוד לנדוט מישהו, אבל הכוונה שהוא חייב נידוי.

22. מי שגירושיו עמו – והיה בינו לבניה שותפות במשא ומתן

הדבר העשרים ושניים הוא, **מי שגירושיו עמו**, מישהו גירש את אשתו, **והיה בינו לבניה שותפות במשא ומתן**, האם אבינו נותן לזה גזילה זה? הוא גירש את אשתו, אבל הוא ממשיך לעשות איתה עסקים, כדי שיישאר בקשר. **כשבאו שניהם לבית דין מנדין אותם**. כשהם באים לבית דין שמים אותם בנידוי. למה הם באים לבית דין? כי היה להם סכסוך בשותפות שלהם, כן?

הוא אומר הלאה, הפכתי דף שנתיים...

כ"ב (המשך) – מי שגירש את אשתו ועשה בינו לבניה שותפות

דברי הרמב"ם:

כ"ב – מי שגירש את אשתו ועשה בינו לבניה שותפות או משא ומתן המביאין אותם לידי זנות, כשבאו שניהם לבית דין מנדין אותם.

מי שגירש את אשתו, אבל הוא ממשיך לנהל איתה שותפות או משא ומתן שמביא אותם למצב של זנות – כשהם באים שניהם לבית דין, שמים על שניהם נידוי.

למה הם באים לבית דין? כי היה להם סכסוך בשותפות שלהם, כן?

כ"ג – חכם שמוציאין עליו שם רע

הוא אומר הלאה:

כ"ג – חכם שמוציאין עליו שם רע – חכם שאומרים עליו דברים לא טובים, יש עליו רכילות, חייב נידוי.

כ"ד – המנדה שלא כדוין

כ"ד הוא דבר מעניין. זה כדי למנוע שכל הדברים האלה לא ינוצלו לרעה – נידוי על מי שעושה נידוי שלא כדוין הוא עצמו חייב נידוי. כמו שצריך לצום תענית חלום על התענית.

השגת הראב"ד: לפני עיוור

הראב"ד מסביר, אומר הוא, שהוא התקשה, מכשיל את העיוור – מה החידוש?

אומר הראב"ד, שמדובר על דבר כזה שכתוב במסכת קידושין, שמי שמכה את בנו הגדול, הוא מכשיל אותו שיחזיר מכה לאביו, או שיהיה גרוע יותר – זה נקרא לפני עיוור.

השגת הראב"ד: יש יותר מכ"ד

הראב"ד אומר שיש עוד, יותר מעשרים וארבעה.

סיכום: הקשר של נידוי לכבוד חכמים

בכל אופן, זו רשימה של עשרים וארבעה איסורים שחייבים עליהם נידוי.

וכל אלה הם בעצם רובם – לא כולם מופיעים בגמרא מובן מאליו – אבל רובם קשורים לכבוד חכמים: לא מכבדים את החכמים שעשו תקנות, או תקנות מסוימות שהן רוב העיקרים שצריך לחזק אותם וכדומה.

לכן זה נכנס כאן בהלכות קללת החכם. הפרקים הבאים הם כולם הלכות נידוי.

כן, גם זה דרך אגב, מכיוון שנידוי הוא במקור, נראה, העיקר של נידוי עושים לכבוד חכמים – זה העניין. עשרים וארבעה דברים שיש להם קשר לכבוד חכמים.

שתי גירסאות בגמרא

לגמרא יש שתי גירסאות בגמרא, הרשימה – יכול להיות שכולם, לא יודעים אם אולי לגמרא הייתה רשימה אחרת.

בקיצור, אז זה פרק ו' של הלכות תלמוד תורה.